

В. В. Ткаченко

Г.С. СКОВОРОДА І СУЧАСНИЙ ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС

У статті зіставлені основні антропологічні філософські погляди Г.С. Сковороди і їх продовження в сучасному філософсько-антропологічному дискурсі України. Автор показує тотожність поглядів його філософської спадщини ідеям сучасної філософської антропології України. Порівняння цих ідей показує напрям формування гуманістичної парадигми розвитку української філософської думки.

Ключові слова: Г.С. Сковорода, антропоцентризм, сучасний філософський дискурс.

Постановка проблеми. Спадщина Григорія Сковороди більше двох століть є питомим складником гуманітарних наук не лише в Україні, а й далеко за її межами. З одного боку, вона відбиває його епоху й розвиток філософської думки епохи бароко, а з іншого - є витокom багатьох феноменів подальшого розвитку науки і культури України.

Стрижневими у філософській творчості Г.С. Сковороди є антропоцентричні погляди, пов'язані з уявленнями філософа про щастя людини, її духовний розвиток, що постає із самопізнання. Пов'язуючи щастя особистості з моральністю й духовністю, Г.С. Сковорода звертається не лише до розуму, а й до почуттів, "серця". Філософія Г.С. Сковороди, що в подальшому була названа "філософією серця", знайшла ментальне пояснення, а в онтологічному плані - відгук і розвиток в українських філософів пізніших часів.

Актуальність дослідження. Поступ сучасної цивілізації, на думку вчених, все більше залежить від розвитку людини, а сучасний етап суспільного розвитку характеризується як антропологічна криза. Новітні технології, глобальні процеси, руйнуючи традиційну культуру, породжують необхідність нового способу життя і мислення. Отже, питання філософського осмислення сутності цілей і смислів існування сучасної людини актуалізує напрям філософської антропології у розвитку філософії нинішнього дня. Водночас творчий спадок Г.С. Сковороди, що розкриває зміст і сенс людського буття, є джерелом осмислення й подальшого розвитку проблем філософської антропології. Вплив ідей Г.С. Сковороди обумовлений співзвучністю антропоцентричних основ його філософської спадщини ідеям сучасної філософської антропології України, порівняння яких дозволить виявити напрям формування гуманістичної парадигми розвитку української філософії.

Завданнями даної статті є виокремлення основних ідей антропологічних поглядів Г.С. Сковороди та зіставлення їх з ідеями сучасного антропологічного дискурсу української філософії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволяє побачити нові підходи до розуміння філософії Г.С. Сковороди. Так, В.В. Ільїн [1] у співмірному порівнянні філософії Г.С. Сковороди з філософією Блезя Паскаля та Памфила Юркевича доходить висновку про феномен української духовності у філософії слов'янського світогляду, а також доводить, що українська філософська думка є різновидом європейської філософської думки. В.В. Ільїн робить висновок про те, що Г.С. Сковорода у вік Просвітництва вже розуміє відчуженість людини від самої себе, від своєї самості, що

© В. В. Ткаченко, 2012

несе сцієнтизм, раціоналізм, урбанізація. Мислитель, на думку В.В. Ільїна, стверджує, що людині не вистачає якраз духовного наповнення, прагнення пізнання самої себе. Свобода волі людини має бути підпорядкованою моральному почуттю, яке дано людині не випадково, а з однією метою – вдосконалення самої людини, чому і присвячене вчення українського мислителя.

Сучасний філософ В.Г. Кремень [2], аналізуючи становлення філософії національної ідеї, говорить про “філософію серця” Г.С. Сковороди як про філософсько-людиноцентристську програму філософа. В.Г. Кремень зазначає, що філософія Г.С. Сковороди – це новий підхід до осягнення раціонально-прагматичної реальності, яка оточувала його в той час. Це не відхід від філософії як такої, не “філософська недостатність”, про що говорить Густав Шпет, а характерна особливість, “родова риса” вчення Григорія Сковороди, яке свідомо й послідовно орієнтоване зокрема на принцип щастя людини. У розумінні Г.С. Сковороди філософія – єдина в своєму роді наука, яка вчить людину вибору шляху до щастя. Отже, на думку В.Г. Кременя, в цьому треба вбачати людиноцентризм українського філософа XVIII ст., який на той час зробив найбільший крок до розкриття істинної сутності природи людини та сприяв її духовному піднесенню.

У розвідках з теорії ментальності М.В. Попович подає нове розуміння “філософії серця” Г.С. Сковороди, посилаючись на уважне прочитання його текстів: “Г. Сковорода керується біблійним розумінням слова «серце», яке зовсім не співпадало з романтичним уявленням про протистояння «серця» і «розуму»... Сковорода не розрізняє в «серці» його чуттєвої і раціональної сторін: «... утаєнная мыслей наших бездна и глубокое сердце – все одно». Як сутність і натура людини серце співставляється з головою: «Сердце твое есть голова всех внешностей твоих» [3, с. 255].

Розуміння філософії Г.С. Сковороди з позицій проявів національної ментальності пропонує М.В. Попович у монографічному дослідженні про українського мандрованого філософа [4]. Через науковий аналіз ментальних основ і експресивних вимірів української ментальності М.В. Попович пояснює розуміння філософії Г.С. Сковороди. Розвідки вченого дають нові підходи до аналізу творчої спадщини мислителя, в яких він простежує зв'язок ментальності “культури вини”, яку формувало козацтво періоду бароко, з “філософією свободи” Григорія Сковороди.

У дослідженнях останніх десятиріч висловлюється думка щодо фундаментального значення творчої спадщини Г.С. Сковороди для розвитку культури України. Так, В.П. Андрущенко пише: “Філософська спадщина Сковороди багато в чому визначила загальну спрямованість ідей сучасників Сковороди й мислителів більш пізнього періоду, зокрема І. Котляревського, М. Гоголя, М. Максимовича, П. Юркевича, засновників Кирило-Мефодіївського товариства М. Костомарова, П. Куліша, Т. Шевченка, українсько-політичної думки XIX ст. загалом” [5, с. 323], маючи на увазі людиноцентристську спрямованість їхніх ідей.

Дослідження творчості Г.С. Сковороди з позицій філософії освіти здійснюють Н.А. Кавалерова та Н.В. Іванова [6]. Вони осмислюють метатеорію філософа як “трисонячну єдність”. У даному контексті вони розглядають філософські погляди українського мислителя як цілісну триєдину систему. В ній виокремлюють світоглядний складник, який є феноменом національного духу українського народу, його ментальності; морально-ціннісний складник (морально-духовні засади) та філософсько-освітній (праксеологічний).

Виділення невирішених питань, новизна. На сучасному етапі розвитку філософської науки вочевидь має простежуватися зв'язок української філософської

антропології з антропологічними мотивами філософських поглядів Г.С. Сковороди, віднайдення якого підтвердить традицію гуманістичної антропологічної спрямованості національної філософії й допоможе окреслити напрям розвитку філософської антропології сучасності.

Викладення основного матеріалу. Вплив Г.С. Сковороди стає відчутнішим в українській філософії ХХ сторіччя. У 70-х роках ХХ ст. антропоцентризм виразно простежується у філософських поглядах В.І. Шинкарука і його філософської школи. Ідеї національного піднесення 80-90-х років виводять на перший план традиційні архетипи і прагнення, втілені у спадщині Г.С. Сковороди.

Історично склалося так, що філософські ідеї Г.С. Сковороди в Україні інтенсивно розробляються наприкінці ХХ столітті. Так, людське буття осмислювалось у поняттях “екзистенція”, “час”, “свобода”. Для філософської школи В.І. Шинкарука має значення буття не людини взагалі, а окремої людської особистості, “кожного з нас”. З традиційного, натуралістично-матеріалістичного погляду українська філософська думка встановлює, що в єдності природного і соціокультурного визначальною є природа, а сам світ є природним, матеріалістичним [7, с. 178]. Категоріями, в яких осмислюється цей світ, є “матерія”, “рух”, “простір”, “час”, “нежива” матерія, свідомість як властивість високоорганізованої матерії, мозку. Але ці категорії не “охоплюють” “окремішності” людського буття в значенні світу буття окремої особистості. Так само з визначення Г.С. Сковородою пріоритету духовного в людині в українській філософії наголошується, що у світі індивідуального людського буття визначальними є не його матеріально-природні, а духовні, соціокультурні основи. У розвитку цієї тези знаходимо визначення світу індивідуального людського буття – це світ олюдненої природи, природи не просто перетвореної, а даної в її людських значеннях. Вона відкривається через мову, знання, науку, засвоюваною людиною культуру взагалі. Вона відкривається, постає в них і через них [Там само, с. 204–206].

У В.І. Шинкарука знаходимо й визначення людини, близьке за духом до сквородинського: “...людина – це світ людини, духовний не менше, ніж матеріальний” [8, с. 223], і розуміння духовності – “...справжнім життям є духовне життя. Життя, як задоволення тілесних, матеріальних потреб є лише засобом до цього істинного життя” [Там само, с. 323]. Продовжує В.І. Шинкарук і розмисли Григорія Сковороди про смисл духовного народження людини, у яких герой діалогу “Наркісс. Разглагол о том: узнай себе” перетворюється на “источник”, що вічно парою дихає, “оживляющею и прохлаждающею” [9, с. 156]. “Любов, – пише В.І. Шинкарук, – ...є глибинною основою духовності, а поза тим і всього духовного життя людини. Це те, що гідно підносить її, людину, над усіма марнотами сьогодення до вищих духовних поривань, що поєднують розум з її серцем” [8, с. 325].

Визначаючи морально-гуманістичні параметри особистості В.І. Ярошевець, подібно до Г.С. Сковороди, який стверджував існування двох натур – зовнішньої і внутрішньої, відштовхується від зіставлення духовності й тілесності. Він говорить, що духовність не є антитезою тілесності і не тотожна душевності. Проте, якщо цілеспрямовано вибудовувати ціннісну ієрархію, то необхідно починати саме з духовності [10, с. 24]. “Духовність, – доводить В.І. Ярошевець, – є тією формуючою силою, ентелехією, яка дозволяє особистості організувати себе і влаштуватися у зовнішній світ; одночасно вона і є сама особистість, або її центр, серцевина – не випадкова її асоціація з серцем” [Там само, с. 25]. На сучасному етапі розвитку філософської думки вчений навіть ототожнює духовність із гуманізмом, зазначаючи про їхню

спільну природу, і підсумовує: “Справжній гуманізм можливий тільки на основі високої духовності” [Там само].

Філософію особистості як окремих напрям філософської антропології розробляє С.Б. Кримський. Розглядаючи історію культури і цивілізації, за “одиницю виміру” їхнього поступу філософ бере особистість в її історичному розвитку. “Людина, – пише С.Б. Кримський, – не живе в чужому для неї світі... Вона вибудовує своє буття за певними цінностями і смислами, співзвучними її еству” [11, с. 469].

Надзвичайно близькими за розумінням виникнення особистості є міркування Г.С. Сковороди і С.Б. Кримського (зрозуміло, на відповідному рівні розвитку філософії як знання часів Г.С. Сковороди і філософської науки сучасності). У Г.С. Сковороди ідентифікація особистості суть самопізнання, розкриття власної сутності, розпізнавання і виявлення внутрішнього світу: “весьма немалое дѣло: узнать себе” [9, с. 172], “один труд... – познать себе и уразумѣть точного человека, весь труд и обман от его тѣни, на которой всѣ останавливаемся. А видь истинный человек и Бог есть тожде” [Там само]; “Во что кто влюбился, в то преобразился. Всяк есть тем, чье сердце в нем. Всяк есть там, гдѣ сердцем сам”, – твердить Г.С. Сковорода [Там само, с. 154]. У С.Б. Кримського – це творення особистості на основі її саморозпізнавання. Він пише: “Усвідомлення індивідуальності утворює вищу інстанцію людської самості – особистість. Людська особистість формується як свідоме використання специфіки індивідуальності особи для побудови її внутрішнього світу”, і далі – “особистість – це морально самокерована система, результат свідомого вибору людиною свого власного образу” [11, с. 481].

Проблеми людини в діапазоні філософсько-освітнього знання розглядає В.П. Андрущенко. Він простежує зміну освітньої парадигми сучасного суспільства, яке вступає в наступну стадію розвитку – постіндустріальну, інформаційну (за визначальним фактором прогресу – інформатизацією). Враховуючи історичний досвід попередніх стадій розвитку людства, на його думку, на перший план знову виходять освіта і наука, культура і виховання особистості. Проте основою поступального розвитку людства вчений вважає особистість і підкреслює, що “реалістичний світогляд і моральні якості людини справедливо розглядаються нині як фундаментальні чинники прогресу” [12, с. 85]. Наведемо для порівняння кілька настанов Г.С. Сковороди. Говорячи про навчання й розвиток, український мислитель підкреслює: “Кая полза ангелскій язык без добрыя мысли? Кій плод тонкая наука без сердца благого?” Інакше вся наука обертається проти людини, проти суспільства; добро, яке має в собі освіта, перетворюється на зло. Розвинена й розумна людина, озброєна знаннями, але не високоморальна стає такою, що “хищнѣ суть птиц, невоздержаннѣ скотов, злобнѣ звѣрей, лукавѣ гадов, безпокойнѣ рыб, невѣрнѣ моря, опаснѣ африканских пѣсков...” [13, с. 106].

На духовності, як безперечному компонентові розвитку особистості, який постає одночасно як сформованість моральної сфери особистості, а отже і цивілізаційного поступу людства, наполягають Л.В. Губерський та інші, оскільки будь-які життєві обставини ставлять особистість у ситуацію вибору: “... поле духовності практично не має меж, адже включає і фантазію, і мрію, і утопію, і віру, і реальні духовні засади людської життєдіяльності. Духовний вибір особистості безмежний. Проте є завжди один з двох варіантів вибору – добро і зло, правда і брехня, прекрасне і потворне” [14, с. 86].

Нині філософсько-освітня думка визначає людину та її розвиток центральним складником освітньої парадигми, якої потребує поступ сучасного постіндустріального суспільства. В основі філософських поглядів сучасності, орієнтованих на людину і її особистість, – “ті самі смисли, які роблять людину людиною і які в новий час були

відсунуті у бік. Духовно-моральний імператив отримує санкцію як релігійної традиції, так і сучасного секуляризованого інтелекту”, - зазначає В.Г. Кремень [15, с. 99].

Завдання з розвитку сучасної цивілізації, пов'язані із новим поглядом на людину, її місцем в суспільстві, переосмисленням суспільних і особистісних цінностей, зумовлюють започаткування у філософській думці України напрям філософії людиноцентризму, провідником якого є В.Г. Кремень. Філософія людиноцентризму виступає, на його думку, як “нова стратегія поступу суспільства, в основі якої – не накопичення матеріальних благ і цінностей, а орієнтація на цінності духовні, на знання, культуру, науку, без яких життя втрачає сенс і перспективу” [Там само, с. 9].

З позицій сучасних напрацювань постмодерної філософії він підходить до визначення смислу і цінностей людського буття. Серед іншого вчений зазначає, що саме людина “олюднює”, “одухотворює” навколишню дійсність. Людину людиною робить саме свідомо духовна діяльність. На думку вченого, людина має виходити за межі матеріального, природно-споживчого буття. Попри все інше - маються на увазі можливості і обов'язок морального зростання людини та її самовдосконалення - духовна трансценденція виступає одночасно і як умова, і як імператив морального розвитку.

Як Григорій Сковорода свого часу наполягав на щасті кожної людини, його можливості й імперативі здійснення завдяки зусиллям кожної особистості, які спрямовувалися б у внутрішній світ людини, так, розвиваючи гуманістичні принципи української філософії, нині про людиновимірність як найважливіший параметр буття говорить В.Г. Кремень. Все у світі, зазначає філософ, акцентується на людині, її цілеспрямованій активності. Бути – означає ставати самим собою. Духовна самодетермінація є самозвільненням. У повному смислі буття є першоосновою і першовісником свободи. Свобода є внутрішньою необхідністю, потребою самоздійснення. Свобода як власне людський феномен безпосередньо стосується самосвідомості особистості, її духовної культури. Свобода є у того, хто мислить і діє не в ізоляції від інших, а разом з іншими, у контексті цілісного буття, що поєднує всіх. У цьому і полягає призначення та вищий сенс існування людини, яка є центром буття – природного, соціального, духовного.

Має рацію М.В. Попович, коли говорить, що попри культивування в сучасній цивілізації індивідуалізму та свободи, що межує зі сваволею, реальне життя повертає соціум до необхідності визнання загального, суспільного як основи становлення, існування та розвитку кожної окремої особистості. А відтак окреслює подальші напрями розвитку філософської антропології, зауважуючи, що задля розв'язання проблем людини на сучасному етапі “сьогодні як ніколи потрібен філософський підхід до осмислення всіх нагальних людських питань, будь-то філософські міркування у медійній сфері, у царині культури, політичній сфері, не говорячи про економіку” [16, с. 16]. “Філософія має брати на себе функцію певного духовного опертя, духовного опору”, – підсумовує М.В. Попович. Так само, звертаючись до Григорія Сковороди, ми спостерігаємо його зауваження щодо власних, новітніх на той час, філософсько-антропологічних поглядів, які він називав “наукою найновішої”. Задля розповсюдження й збереження їх в українському соціумі він присвятив себе просвітництву. На кінець XVIII ст. саме погляди українського мислителя, що привертати увагу до людини, імперативу її розвитку й філософсько-етичних настанов, були філософським опертям для збереження національної самототожності й розвитку національної культури.

Висновки. Аналіз і зіставлення ідей Г.С. Сковороди із сучасними філософсько-антропологічними поглядами філософської науки виявляє їхню співзвучність. Філософська спадщина українського мислителя XVIII ст. становить підґрунтя форму-

вання гуманістичної парадигми досягнення навколишнього світу сучасності, центром якої є людина, формування її особистості, духовно-моральний розвиток як основа збереження поступального розвитку цивілізації. Магістральною лінією філософської антропології сучасності є філософія людиноцентризму.

Список літератури: 1. *Ільїн В.В.* Український гуманізм: тотожність раціонального та ірраціонального (три ступені сходження до істини) / В. В. Ільїн. – К.: Київськ. держ. торг.-екон. ун-т, 1999. – 411 с. 2. *Кремень В.Г.* Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум // В.Г.Кремень. – Вид. переробл. – К.: Грамота, 2010. – 576 с. 3. Проблеми теорії ментальності / Попович М.В., Кисляковська І.В., Вяткіна Н.Б. та ін.; відп.ред. акад. НАН України М.В. Попович : К.: Наукова думка, 2006. – 405 с. 4. *Попович М.В.* Григорій Сковорода: філософія свободи. – К.: Майстерня Білецьких, 2007. – 256 с. 5. *Андрущенко В.П.* Соціальна філософія : історія, теорія, методологія : підруч. для вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, М. І. Михальченко. – Вид. 3-є, випр. та доп. – К.: Генеза, 2006. – 656 с. 6. *Кавалерова Н.А., Іванова Н.В.* Філософсько-освітні горизонти Григорія Сковороди: [Монографія]. – Одеса: Астропринт, 2010. – 152 с. 7. *Шинкарук В., Яценко А.* Гуманізм діалектико-матеріалістического мировоззрення – К.: Політиздат України, 1984. – 256 с. 8. *Шинкарук В.І.* Вибрані твори: у 3-х т. – К.: Український центр духовної культури, 2004. – (Філософська спадщина України). Т.3. – 428 с. 9. *Сковорода Г.* Повне зібрання творів у двох томах. – К.: “Наукова думка”, 1973. – Т. I. 10. *Ярошовець В.І.* Історія філософії: від структуралізму до постмодернізму. Підручник. – К.: Знання України, 2004. – 214 с. 11. *Кримський С.Б.* Під сигнатурою Софії. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2008. – 367 с. 12. *Андрущенко В.П.* Освіта – духовність – цінності (за матеріалами філософської спадщини В. Шинкарука) / Людиноцентризм як домінанта соціокультурних вимірів людського буття / Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Шості шинкаруківські читання. – К.: ХмЦНП, 2010. – 286 с. – С. 28-36. 13. *Сковорода Г.* Повне зібрання творів у двох томах. – К.: “Наукова думка”, 1973. – Т. II. 14. *Губерський Л. та ін.* Культура. Ідеологія. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз/ Л. Губерський, В. Андрущенко, М. Михальченко. – К.: Знання України, 2002. – 580 с. 15. *Кремень В.Г.* Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору / Василь Григорович Кремень. – К.: Пед. думка, 2009. – 519 с. 16. *Попович М.* Роль філософії у духовному розвитку людства / Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності: III Міжнародна науково-теоретична конференція (19-20 травня 2011 року): зб. матеріалів / за заг. ред. Сауха П.Ю. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – 324 с.

Bibliography (transliterated): 1. Ільїн V.V. Ukraïns'kij gumanizm: totozhnist' racional'nogo ta irracional'nogo (tri stupeni shodzhennja do istini) / V. V. Ільїн. – К.: Kіr'vs'k. derzh. torg.-ekon. un-t, 1999. – 411 s. 2. Kremen' V.G. Filosofija nacional'moi ideï: Ljudina. Osvita. Socium // V.G.Kremen'. – Vid. pererobl. – К.: Gramota, 2010. – 576 s. 3. Problemi teorïi mental'-nosti / Popovich M.V., Kisljakovs'ka I.V., Vjatkina N.B. ta in. ; vidp.red akad. NAN Ukraïni M.V. Popovich : К.: Naukova dumka, 2006. – 405s. 4. Popovich M.V. Grigorij Skovoroda: filosofija svobodï. – К.: Majsternja Bilec'kih, 2007. – 256 s. 5. Andruwenko V.P. Social'na filosofija : istorija, teorija, metodologija : pidruch. dlja viw. navch. zakl. / V. P.Andruwenko, L. V.Gubers'kij, M. I. Mihal'chenko. – Vid. 3-e, vipr. ta dop. – К.: Geneza, 2006. – 656 s. 6. Kavaleroва N.A., Ivanova N.V. Filofs'ko-osvitni gorizonti Grigorija Skovorodi: [Monografija]. – Odesa: Astroprint, 2010. – 152 s. 7. Shinkaruk V., Jacenko A. Gumanizm dialektiko-materialisticheskogo mirovozzrenija – К.: Politizdat

Україны, 1984. – 256 s. 8. Shinkaruk V.I. Vibrani tvoriv: u 3-h t. – K.: Ukraïns'kij centr duhovnoï kul'turi, 2004. – (Filosofs'ka spadwina Ukraïni). T.3. – 428 s. 9. Skovoroda G. Povne zibrannja tvoriv u dvoh tomah. – K.: “Naukova dumka”, 1973. – T. I. 10. Jaroshovec' V.I. Istorija filosofii: vid strukturalizmu do postmodernizmu. Pidruchnik. – K.: Znannja Ukraïni, 2004. – 214 s. 11. Krims'kij S.B. Pid signaturoju Sofii. – K.: Vid. dim “Kievo-Mogiljans'ka akademija”, 2008. – 367 s. 12. Andruwenko V.P. Osvita – duhovnist' – cinnosti (za materialami filosofs'koï spadwini V. Shinkaruka) / Ljudinocentrizm jak dominantna sociokul'turnih vimiriv ljuds'kogo buttja / Materiali vseukraïns'koï naukovopraktichnoï konferencii. Shosti shinkarukivs'ki chitannja. – K.: HmCNP, 2010. – 286 s. – S. 28-36. 13. Skovoroda G. Povne zibrannja tvoriv u dvoh tomah. – K.: “Naukova dumka”, 1973. – T. II. 14. Gubers'kij L. ta in. Kul'tura. Ideologija. Osobistist': Metodologo-svitogljadnij analiz/ L. Gubers'kij, V. Andruwenko, M. Mihal'chenko. – K.: Znannja Ukraïni, 2002. – 580 s. 15. Kremen' V.G. Filosofija ljudinocentrizmu v strategijah osvith'ogo prostoru / Vasil' Grigorovich Kremen'. – K.: Ped. dumka, 2009. – 519 s. 16. Popovich M. Rol' filosofii u duhovnomu rozvitku ljudstva / Tolerantnist' jak sociogumanitarna problema suchasnosti: III Mizhnarodna naukovoteoretichna konferencija (19-20 travnja 2011 roku): zb. materialiv / za zag. red. Sauha P.Ju. – Zhitomir: Vid-vo ZhDU im. I. Franka, 2011. – 324 s.

УДК 1(091)-51Сковорода+141.319.8

В. В. Ткаченко

Г.С. СКОВОРОДА И СОВРЕМЕННЫЙ ФИЛОСОФСКО-АНТРОПОЛОГИЧЕСКИЙ ДИСКУРС

В статье сопоставлены основные антропологические философские взгляды Г.С. Сковороды и их продолжение в современном философско-антропологическом дискурсе Украины. Автор показывает тождественность взглядов его философского наследия идеям современной философской антропологии Украины. Сравнение этих идей показывает направление формирования гуманистической парадигмы развития украинской философской мысли.

Ключевые слова: Г.С. Сковорода, антропоцентризм, современный философский дискурс.

UDC 1(091)-51Skovoroda+141.319.8

V. Tkachenko

G.S. SKOVORODA AND MODERN DISCOURSE OF PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY

The article compares the mainly anthropological philosophical views of G.S. Skovoroda and their continuation in the modern discourse philosophical anthropology in Ukraine. The author shows the identity of the terms of its philosophical heritage to ideas of contemporary philosophy of Ukraine. Comparison of these ideas shows the direction of forming a humanistic paradigm of Ukrainian philosophy.

Keywords: G.S. Skovoroda, anthropocentrism, contemporary philosophical discourse.

Стаття надійшла до редакційної колегії 11.10.2012